

Zoran Tasić

Brodogradilište "Split"

RZ Prodaja, Split

UDK 347.79

Izvorni znanstveni rad

PRIVREMENA NAREDBA ZABRANE RASPOLAGANJA U
POSTUPKU PRED ENGLISKIM SUDOVIMA

Ovim člankom pokušat ćemo dati sintetički prikaz o privremenoj naredbi zabrane raspolaganja (u daljnjem tekstu: privremena naredba) kakvu izriču engleski sudovi nazivajući je često "Mareva injunction", te nastojati pri tome obuhvatiti forme i uvjete takve naredbe određene zakonskim propisima, sudskom praksom i pravnom literaturom. Ujedno, ovim člankom htjeli bismo približiti pojam i oblik engleske privremene naredbe onim našim sudionicima u međunarodnom prometu koji se mogu naći u ulozi tužitelja pred engleskim sudom.

1975. godine u postupku između Mareva Compania Naviera S.A. i International Bulk Carriers S.A. engleski je sud donio privremenu naredbu kojom se do okončanja postupka sprečava tuženika u namjeri otudjenja i uklanjanja izvan sudske nadležnosti one imovine koja se nalazi na računu kod jedne londonske banke.

Ovaj slučaj poznat u engleskoj sudskoj praksi kao slučaj "The Mareva", bio je jedan od mnogobrojnih sličnih slučajeva koji su se sedamdesetih godina u praksi događali sve češće. Tako je privremena naredba zabrane raspolaganja postala s vremenom neophodna i vrlo efikasna mjera engleskih sudova u sprečavanju tuženika da prikriva svoju imovinu u namjeri otežavanja i onemogućavanja izvršenja sudskih odluka donešenih u korist tužitelja - vjerovnika.

Zahtjevi tužitelja za dobivanje privremene naredbe u postupcima pred Prvostepenim sudom Engleske (High Court of Justice) postojali su sve češći, a okolnosti u kojima su se takvi zahtjevi javljali sve raznovrsniji i složeniji.

Stoga se i zakonodavstvo i praksa Prvostepenog suda u pogledu privremene naredbe s vremenom mijenjala i dogradjivala, te je članom 37 Zakona o Vrhovnom sudu (Supreme Court Act) iz 1981. određeno da:

- "1. Prvostepeni sud može donijeti odluku (bilo u toku postupka ili pri donošenju presude) kojom se odobrava privremena naredba ili imovina stavlja pod kontrolu uvijek kada sud to smatra osnovanim i svrsishodnim.
2. Svaka takva odluka može biti bezuvjetna ili pak pod takvim uvjetima koje sud smatra opravdanim.
3. Nadležnost Prvostepenog suda na osnovi točke 1, da u toku postupka može donijeti privremenu naredbu kojom spriječava stranku u namjeri uklanjanja imovine izvan nadležnosti Prvostepenog suda ili drugačijeg raspolaganja imovinom, obuhvaća one slučajeve kada stranka ima mjesto prebivališta, boravišta ili poslovanja na području nadležnosti suda kao i one slučajeve kada stranka nema mjesto prebivališta, boravišta ili poslovanja na području nadležnosti suda".

U gore navedenom članu sadržana je svrha izricanja privremene naredbe kojom se spriječava tuženika u uklanjanju njegove imovine ili određenog dijela imovine s područja nadležnosti suda kao i u drugačijem raspolaganju takvom imovinom, odnosno u sprečavanju tuženika da prenese imovinu na drugoga koji je u nadležnosti suda, ali s krajnjom namjerom da se imovina prenese izvan područja nadležnosti suda. Osnovna namjera privremene naredbe nije blokiranje tuženikovog kapitala u smislu uzapćivanja imovine ili uspostavljanje kakve retencije ili pravnog tereta u pogledu tuženikove imovine, već predstavlja osiguranje realizacije subjektivnog prava tužitelja stečenog na osnovi odluke suda prema tuženiku i prema trećima koji zajedno s tuženikom raspolažu imovinom, a protivno odluci suda.¹⁾

Privremena naredba donosi se u pisanoj formi sadržavajući točno određene podatke o imovini tuženika na koju se odnosi,

kao npr.: "Odlučeno je i naredjeno da se tučenika, njegove službenike, punomoćnike ili činovnike kao i svakog drugog spriječi u odnošenju s područja nadležnosti suda kao i u bilo kakvom drugom korištenju bilo koje njegove imovine, uključujući i novac koji se nalazi na računu tuženika kod Bank of Credit and Commerce S.A. 100 Leadenhall St., London EC3, osim onog iznosa koji prelazi sumu od US \$ 91,087.25".

Suma navedena u odluci predstavlja iznos duga ili štete koja se potražuje u postupku. Navodjenje maksimalnog iznosa na koji se privremena naredba odnosi ima za svrhu omogućiti tuženiku da se koristi onim svojim sredstvima koja prelaze sumu tužiteljevog potraživanja, o čemu će kasnije biti više riječi.

Zahtjev za dobivanje privremene naredbe podnosi se u odsustvu tuženika (ex parte) sudu koji sudi u nejavnoj sjednici (judge in chambers). Ročište za saslušanje može se dogovoriti i sa službenikom Trgovačkog suda (Commercial Court Listing Officer). Uobičajeno je da stranka ne podnosi zahtjev direktno (putem zastupnika), već putem odvjetnika (council/barrister), te se i utanačenje ročišta za saslušanje vrši u dogovoru s odvjetnikovim službenikom (council's clerk). Podnositelj zahtjeva je obvezan sudu dostaviti i tužbu, ali nije obvezan dostaviti i popis svih potraživanja koja ima prema tuženiku (points of claim) (kojeg često zbog hitnosti pri podnošenju zahtjeva nije ni moguće pripremiti, ali se može podnijeti naknadno). Osnovna isprava koju podnositelj zahtjeva mora dostaviti sudu je izjava (affidavit) koja treba:

1. navesti prirodu samog tužiteljevog potraživanja ²⁾ kao i iznos koji se potražuje, a ujedno i sve prigovore upućene od strane tuženika;
2. navesti činjenice koje ukazuju da tuženik posjeduje imovinu na području nadležnosti engleskog suda odnosno, ukoliko je moguće, utvrditi određenu imovinu ili određenu sumu koja se nalazi na računu kod neke banke ili bankine poslovnice;

3. sadržavati dokaze na osnovu kojih se može zaključiti da postoji opravdan rizik da će tuženik, ukoliko privremena naredba izostane, u cilju onemogućavanja izvršenja sudske presude ukloniti svoju imovinu s područja nadležnosti suda, kao npr. činjenica da je tuženik stráni državljanin ili da vodi poslove u inozemstvu, ili da ima bliske kontakte s inozemstvom koji omogućavaju brzu manipulaciju imovinom u inozemstvu, ili pak da tuženik može raspolagati imovinom i na području nadležnosti suda, ali s namjerom da osujetiti izvršnost presude;
4. učiniti vjerojatnim da ukoliko sud ne donese privremenu naredbu, bilo koja presuda koju bi tužitelj dobio u Engleskoj neće moći biti izvršena;
5. sadržavati sve tužitelju poznate elemente koji su od značaja za sud.³⁾

Pri tome treba navesti suštinu predmeta, pravni interes tužitelja u postupku, kao i svu relevantnu prepisku između involviranih strana ili drugu relevantnu dokumentaciju. Jedino u tom slučaju može se zatražiti privremena naredba.⁴⁾

Ujedno podnosilac zahtjeva treba dostaviti i prijedlog teksta odluke u kojem su sadržani elementi tražene privremene naredbe uključujući i obvezu tužitelja da će naknaditi svaku eventualnu štetu nastalu neosnovanošću tužbenog zahtjeva ili neopravdanošću izricanja privremene naredbe (takva obveza treba biti potkrijepljena nekom garancijom ili jamstvom, te će se privremena naredba odobriti tek po primitku takvog jamstva ili tužiteljevog obećanja da će takvo jamstvo izdati).

Iako smo naprijed naveli da je donošenje privremene naredbe u nadležnosti Prvostepenog suda, potrebno je navesti i princip da spor u pogledu kojega se traži privremena naredba mora biti u nadležnosti engleskih sudova ili rješavan pred arbitražom u Engleskoj ili se po odobrenju suda, na osnovi RSC (Pravila Vrhovnog suda), Uputa br. 11, rečeni spor može rješavati na osnovi dostave izvan jurisdikcije engleskih sudova.

U svojoj uobičajenoj formi učinak privremene naredbe očituje se u sprečavanju tuženika da raspolaže svojom inovinom u bilo koje svrhe, u visini vrijednosti izražene iznosom navedenim u odluci.

Ako je vrijednost (novčane) imovine koju tuženik posjeduje na području nadležnosti suda manja od vrijednosti navedene u odluci, ali tuženik posjeduje i druga, nenovčana dobra na području nadležnosti suda, takva će odluka sprečavati tuženika u raspolaganju i takvom imovinom, osim ako ne dobije posebno ovlaštenje suda o djelomičnom korištenju svojih prava u pogledu takve imovine. Stoga je neophodno utvrditi da tuženik zaista posjeduje imovinu na području nadležnosti suda (ali ne i pružiti čvrste dokaze o vrijednosti imovine), kao što je to istaknuto u postupku između Third Chandris Corporation i Unimarine S.A.: "Tužitelj treba pružiti nekakve dokaze, osnovu za vjerovanje da tuženik ovdje ima imovinu. U većini slučajeva tužitelj ne može znati visinu vrijednosti imovine; može imati samo određene pokazatelje o tome. Postojanje bankovnog računa u Engleskoj je dovoljno bez obzira da li na računu ima novaca ili ne".⁵⁾ Dosljedno tome nije, pak, dovoljno samo tvrditi da, iako tuženik momentalno nema imovine na području jurisdikcije suda, postoji opravdano vjerovanje da će je u skoroj budućnosti steći.

Jednom donešena privremena naredba odnosi se na imovinu koju tuženik redovno stječe ili je unosi na područje jurisdikcije suda. Osnovni je princip da je imovinu, u pogledu koje se traži donošenje privremene naredbe, potrebno što je moguće preciznije identificirati.

Iako smo rekli da se privremena naredba prostire na svu tuženičkovu imovinu, bilo da se radi o cjelokupnoj osobnoj imovini ili samo o onoj koja je predmet spora, potrebno je navesti da postoje uvjeti pod kojima je moguće ostaviti tuženiku pravo raspolaganja jednim određenim dijelom njegove imovine.

Kad je privremena naredba donešena, te obavijest o tome dostavljena tuženiku i trećima (tuženikovoju banci, zastupniku i sl.), tuženik, kao i treći, stiče pravo podnošenja zahtjeva sudu za ukidanje privremene naredbe ili njenu promjenu. Najčešće tuženikova žalba usmjerena je ili potpunom ukidanju privremene naredbe ili oslobodjenju dijela imovine "zamrznute" privremenom naredbom kako bi se plaćanje tuženikovih (bona fide) tekućih poslovnih obveza odvijalo bez zapreke. Ovdje ćemo razgraničiti dva slučaja:

- a) moguće je da samom privremenom naredbom tuženiku bude omogućeno da se ipak koristi "zamrznutim" dijelom svoje imovine (iznos naveden u naredbi), ali izričito samo u poslovne svrhe, kao npr. plaćanje raznih obveza prilikom obavljanja redovnih poslovnih transakcija, naknade bankama za vršenje novčanih transakcija prilikom tuženikovog redovnog poslovanja (raznih provizija, pokrića, osiguranja, depozita i sl.). Ovakvom formom privremene naredbe javlja se za tužioca - podnosioca zahtjeva - stanovit rizik od umanjenja ili čak potpunog izostanka svrhe očekivane privremenom naredbom. Treba napomenuti da se privremena naredba u ovakvoj formi javlja kod slučaja gdje sud nije sasvim uvjeren u vjerojatnost tužbenog zahtjeva (" a good arguable case");
- b) odobrena privremena naredba ne mora sadržavati ovlaštenje tuženika da koristi "zamrznutu" imovinu u poslovne svrhe, što znači da je tuženiku ostavljena mogućnost korištenja sredstava iznad sume navedene u odluci o privremenoj naredbi (naravno ukoliko ih ima), odnosno da se obrati sudu sa zahtjevom za ukidanje ili izmjenu odluke tvrdeći i dokazujući da donošenjem takve odluke nije više u mogućnosti izvršavati svoje tekuće poslovne obveze. Uputa tuženiku, kao i svakom trećem, o podnošenju zahtjeva za ukidanje privremene naredbe ili za njenu izmjenu 24 sata nakon obavijesti tužiteljevom pravnom zastupniku sadržana je u samom tekstu

odluke. Postupak po takvom zahtjevu vodi se pred sucem o nejavnoj sjednici (judge in chambers of High Court Queen's Bench Division Commercial Court) u prisutnosti druge strane (kontradiktorno). Protiv odluke takvog suca moguće je pokrenuti postupak pred žalbenim sudom (Court of Appeal) u prisutnosti javnosti.

Obavijest trećima koji su bilo posredno bilo neposredno uključeni u tuženikovo poslovanje, o donešenoj privremenoj naredbi, sadrži i upute suda o određenim potrebnim radnjama koje su treći obvezni slijediti.

Tako npr. sud može narediti banci tuženika ili tuženi-
kovim zastupnicima da se sva sredstva ili imovina tuženika "zamrznu", te da su nedopuštene bilo kakve isplate s tuženi-
kovog računa kao i druge imovinskopravne transakcije koje uk-
ljučuju imovinu tuženika.

Svako suprotno ponašanje trećih značilo bi kršenje i nepoštivanje odluke suda, što svakako povlači i određene posljedice. Prilikom dostavljanja takve obavijesti trećima, tuži-
telj treba, što je moguće preciznije, navesti podatke o ban-
kovnom računu tuženika, kao npr. broj, naziv računa, poslovnu
jedinicu banke i dr. Ukoliko nije u mogućnosti navesti preciz-
ne podatke o gore rečenom, tužitelj može zahtijevati od same
banke, kao i od bilo kojeg trećeg, da poduzme korake u cilju
otkrivanja željenih podataka. Nadalje, u samoj obavijesti mo-
že biti sadržana i odluka suda kojom se traži od dotične ban-
ke da stavi sudu na raspolaganje svu relevantnu dokumentaciju
koja je u vezi s poslovanjem preko tuženikovog računa (ispla-
te, uplate, interne bankine primjedbe u pogledu računa i tuže-
nika, vučenje vrijednosnih papira, podaci o tuženikovim vjerov-
nicima i dužnicima i dr.). Tako npr. u slučaju propusta kupca
broda u izvršavanju kreditnih obveza prema brodograditelju,
neplaćena i protestirana osobna mjenica (Promissory Note) iz-
data od strane brodovlasnika u korist brodograditelja iz os-
nove ugovora o gradnji broda, bila bi dovoljan "arguable case"

na osnovi kojega bi se pred Prvostepenim sudom Engleske (pod pretpostavkom da ugovor o gradnji broda predviđa englesko pravo i nadležnost engleskih sudaova) mogla zatražiti privremena naredba. Uz uvjet da brodovlasnik (potencijalni tuženik u postupku za ispunjenje ugovornih obveza uslijed povrede ugovora) i/ili njegov zastupnik posjeduje imovinu na području jurisdikcije Prvostepenog suda (npr. bankovni račun na ime brodovlasničke kompanije ili zastupnika koji se vodi kod neke londonske banke), te uz stanovit stupanj vjerojatnosti da postoji rizik od odnošenja tuženikove imovine s područja rečene jurisdikcije (dovoljno je navesti u izjavi da "pravi" brodovlasnik ima mjesto prebivališta, boravka ili poslovanja u nekoj drugoj zemlji), mišljenja smo da bi na zahtjev brodograditelja (potencijalnog tužitelja) Prvostepeni sud donio privremenu naredbu "zamrzavajući" tako imovinu brodovlasnika u onom iznosu koji se potražuje, a do okončanja postupka za ispunjenje ugovornih obveza.

Budući da svako dodatno angažiranje trećih u provedbi privremene naredbe iziskuje i određene troškove, potrebno je, kako smo to već prije naveli, da sam tekst naredbe sadrži obvezu tužitelja na naknadu svih troškova učinjenih prilikom izvršenja sudskih naloga u provedbi privremene naredbe. U diskreciji je tužitelja da obavijesti o donešenoj naredbi dostavi onima koji nisu u permanentnom poslovnom odnosu s tuženikom, ali su npr. tuženikovi dužnici koji svoju obvezu prema tuženiku mogu tada realizirati podmirivanjem tuženikovog duga tužitelju.

Sud je takodjer ovlašten da u skladu sa članom 12 (6) (f) Zakona o arbitraži (Arbitration Act) iz 1950. donese privremenu naredbu u cilju osiguranja potraživanja u arbitražnom postupku i to prije samog početka arbitražnog postupka, poštujući pri tome rokove i druge uvjete pokretanja arbitraže.⁶⁾

-
- (1) Tako je Lord Denning, M.R. u postupku Rahman (Prince Abdul) bih Turky al Sudairy protiv Abu Taha (1980), prihvatajući tužiteljevu žalbu na odluku suda kojom je odbijen zahtjev za donošenje privremene naredbe, odlučio: " Privremena naredba može se odobriti i protiv one osobe koja je nastanjena u ovoj zemlji, ako okolnosti upućuju na mogućnost njegovog prebjegavanja ili na mogućnost odnošenja njegove imovine s područja nadležnosti suda kao i raspolaganja imovinom na području nadležnosti suda, odnosno bilo kakvog manipuliranja kod kojega postoji opasnost da presuda, ako se donese u korist tužitelja, neće moći biti izvršena".
  - (2) Što naime znači "priroda tužiteljevog potraživanja" kao uvjet za dobivanje privremene naredbe sadržano je u izjavi Sir. D.Cairnsa povodom odluke Lorda Denninga u postupku između Rasu Maritime S.A. i Pertamina (1978) gdje se kaže: "... da bi dobio privremenu naredbu tužitelj mora učiniti slučaj (svoje potraživanje, op.pr.) vjerojatnim, te uvjeriti sud da za njega u tom predmetu postoji velika vjerojatnost uspjeha. Nemoguće je navesti bilo kakvo precizno pravilo o tome koji stupanj vjerojatnosti bi opravdao donošenje privremene naredbe, ali mislim da sudac koji vodi postupak nije samo ovlašten, nego i obvezan obratiti pažnju na pitanje vjerojatnosti tužiteljevog uspjeha u predmetu, te da u tom svjetlu pristupi materijalima koji su mu podnešeni, bilo da je to dokazana dokumentacija ili nešto drugo što bi ukazivalo da se radi o tužbenom zahtjevu koji ima čvrste osnove (a good arguable case)".
  - (3) Vidi: Mark S.W.Hoyle: "The Mareva injunction and related orders", 1985. (Chapter 4: Application for a "Mareva") i - Supreme Court Rules: Interlocutory injunctions, Etc. - Mareva injunction: Principles (0.29,rl).
  - (4) Tako je u postupku između Negocios del Mar S.A. i Doric Shipping Corporation S.A. (L.L.R. 1979-1) kupac broda trebao na dan isporuke izvršiti uplatu posljednje rate kod jedne londonske banke tako da oslobodi u korist prodavaoca iznos koji je bio deponiran kod jedne druge londonske banke. No, budući da je kupac imao potraživanja prema prodavaocu zbog oštećenja dna broda, što se utvrdilo prilikom pregleda broda, kupac je istog dana zatražio i dobio privremenu naredbu u cilju sprečavanja prodavaoca u odnošenju deponiranog iznosa sa zajedničkog računa izvan jurisdikcije suda. Kupčevi advokati su o tome na vrijeme obavijestili dotičnu banku, a kupac je, ne obavještavajući o tome prodavaoca nastavio s postupkom preuzimanja broda pribavljajući dokumentaciju o prijenosu vlasništva na brod. Na traženje prodavaoca sud je ukinuo privremenu naredbu zbog propusta kupca da otkrije sudu namjeru koju je imao dobi-

vanjem privremene naredbe, jer da je pri podnošenju zahtjeva za donošenje privremene naredbe njegova prava namjera bila očitavana sudu, sud vjerojatno ne bi ni donio privremenu naredbu.

- (5) Vidi slučaj Third Chandris Corporation i Unimarine S.A., LL Report 1979,2, str. 184.
- (6) Vidi slučaj Third Chandris Corporation i Unimarine S.A., LL Report - Ujedno vidi čl.20 (3) UNCITRAL pravila i čl. 8 (5) ICC pravila.

LITERATURA

- Commercial Arbitration,
- Arrest of Shipp, 1985, Ch.Hill
- The Mareva injunction and related orders, 1985, M.S.W.Hoyle
- Lloyd's Law Report: 2, 1977 ("Pertamina");
2, 1986 ("Gatoil");
2, 1977 ("Siskina");
("Doric");
("Unimarine")
- "The Times", 12.12.1979 "Mareva assets may be used for payment of business debts";
- International Finance and Law Review, Jan.1984:
"The effect and scope of the UK Mareva injunction"
- Financial Times, 16.7.81: "The dangers of the "Mareva" injunction";
- Rules of Supreme Court - Interlocutory Injunctions, order 29 r.l.
- K.Vedriš: "Privremena naredba - Mareva injunction", Usporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja, br. 107/108, 1986.

SUMMARY

MAREVA INJUNCTION, PROCEDURE IN HIGH COURT. QUEEN'S BENCH
DIVISION COMMERCIAL COURT

Mareva injunction as an interlocutory court order under English law means restraining the defendants from removing their assets from the jurisdiction of the English court or in any way disposing of their assets or recent sums of money standing on their account with an English bank until the end of the respective court procedure.

Mostly procedure for obtaining Mareva injunction is ex parte procedure before the judge in chambers of the High Court Queen's Bench Division Commercial Court in which procedure an applicant has to persuade the judge that he has an arguable case against the defendant, that if such injunction is not granted judgement or award in the plaintiff's favour will remain unsatisfied and that there is a sufficient risk that the defendants will remove their assets money from the jurisdiction of the English court before the judgement becomes enforceable. The defendants may apply to the court for setting aside or varying Mareva injunction arguing that such order prevents them from carrying on their usual trading activities and obligations.

Mareva injunction may contain orders binding the third parties involved in the defendants business such as their agents, bankers etc. who are obliged to disclose to the Court and to cooperate with the Court in respect of all data and items which the Court may deem necessary and fit in its discretion.